OpenChassidus · מהדורה עברית מבוארת

ויאמר ה׳ אל אברם לך לך

ד״ה ויאמר ה׳ אל אברם · מוצאי שבת פרשת לך לך, יו״ד מרחשון — בחדרו — ה׳תשל״ח

המאמר	מאמר כ״ק אדמו״ר מנחם מענדל שניאורסאהן מליובאוויטש, שנאמר בחדרו במוצאי שבת פרשת לך לך, יו״ד מרחשון ה׳תשל״ח, והוגה על ידו לקונטרס של אותו השבוע.
יסודו	ביאור אדמו״ר הזקן בפסוק ״לך לך מארצך״ (תו״א ר״פ לך לך) — אברם, אב רם, שכל הנעלם מכל רעיון — עם תורת חיים ואור התורה, ושיחות מוצאי ש״פ בראשית ונח תשל״ח.
הנוסח	ספר המאמרים מלוקט בנוסח הדיגיטלי (מעמ׳ רנ ואילך), ההערות 1–65 והערת הכוכבית כפי שנדפסו; נבדק מול הקונטרס המקורי כפי שנדפס בספר המאמרים בראשית ח״א. כל מראי המקומות נבדקו בספריא ובספריית OpenChassidus.

מהדורת לימוד בעברית: לשון המאמר באותיות מודגשות, ובתוכה ביאור משולב באותיות קלות — בכל מקום שהלומד צריך לו. לכל סעיף: לפני העיון, עיונים במושגי היסוד, בעבודת ה׳ ותמצית; ובסוף: מילון מושגים, ההערות כפי שנדפסו עם תוצאות הבדיקה, ומרשם המקורות.

Prepared by Shimon Rosenberg · shimon@reshimu.ai

מוצאי שבת פרשת לך לך, השבוע.

מוצאי שבת קודש פרשת לך לך ה׳תשפ״ז חל בליל י״ד מרחשון (24 באוקטובר 2026) — אותו מוצאי שבת שבו נאמר המאמר בתשל״ח, שבוע אחד אחרי מים רבים. וכתשל״ח, גם תשפ״ז שנת עיבור היא: ה״שנה תמימה״ שבמאמר — היא שנתנו.

על המהדורה

אופן הלימוד

האותיות המודגשות הן לשון המאמר עצמו, מלה במלה. האותיות הקלות הן ביאור משולב — הסבר, מקור או פירוש מושג — המוכנס בתוך המשפט במקום שהלומד צריך לו. הקורא רק את המודגש — קורא את המאמר; הקורא את שניהם — לומד אותו מבואר. לביאור אין סמכות משל עצמו; כל מקום שהוא נראה כחולק על המאמר — לשון המאמר עיקר.

הנוסח

לשון המאמר היא הנוסח הדיגיטלי של ספר המאמרים מלוקט, המתחיל את המאמר בעמ׳ רנ אך אינו מציין את חלוקת העמודים שלאחריו. לכן הובא כאן בתיבה זהובה אחת (עמ׳ רנ), והשורות ממוספרות ברציפות במהדורה האנגלית המלאה; החלוקה לשורות היא של המהדורה, כלי לאיתור בלבד. הגרשיים והגרש הובאו באותיות דפוס (״ ׳) במקום הסימנים הפשוטים שבנוסח הדיגיטלי. מספרי ההערות הובאו במקומם, וההערות עצמן מקובצות בסוף. נבדק בתוכנה שהסרת הביאור המשולב מחזירה בדיוק את לשון המאמר כפי שהועתקה — אות באות.

מראי מקומות ובדיקתם

כל 65 ההערות והערת הכוכבית הובאו כפי שנדפסו במלוקט. כל אחת נבדקה: מקורות מקרא, תלמוד, מדרש וראשונים — בספריא; ספרי חסידות — בספריית OpenChassidus (תורה אור, לקוטי תורה, אור התורה, מאמרי הרבי ושיחותיו ומפתחות לקוטי שיחות). כל הערה מסומנת נבדק — המקור נפתח והתוכן נמצא (30 הערות) — או כמובא — הובא כפי שנדפס, והמראה מקום הפנימי לא נפתח (36 הערות). היכן שהרבי עצמו מציין במקום אחר אותו מקור ואותו דף — נרשם הדבר. המאמר נבדק גם מול עד שני, הקונטרס המקורי של תשל״ח כפי שנדפס בספר המאמרים בראשית ח״א; שני העדים מובאים כעדים שקולים, בלי לערבב ביניהם. בגוף המאמר ההבדל הוא רק בראשי תיבות שהמלוקט פותח (״מלמעלה למטה״, ״אור ישר״, ״מתן תורה״); בהערות ההבדלים רבים יותר: הקונטרס ממספר 1–64 עם הערה *12, מציין את שיחות אותה עונה לפי המאורע, וקורא בהערה 1 ״פט, ב״. כל שינוי כזה סומן ‡ ונוסח הקונטרס הובא בטבלת ההערות.

לבדוק לפני הדפסה

לפני הפצה רחבה יש לבדוק מול הספרים: הערה 1 (תו״ח פט, א או פט, ב — שני העדים חלוקים); הערות 19, 23, 40, 59–60 (עמודי לקו״ש ח״כ, שמפתח הרבי להדפסה הנוכחית מציב כעשרה עמודים מאוחר יותר ממה שמצוין במלוקט — אותו הפרש שנמצא במים רבים הערות 48–49); וטווח העמודים במלוקט, שאומת רק בתחילתו (רנ).

מהלך המאמר

חמישה שלבים ותיבה אחת: "לך" נאמר פעמיים — והמאמר שואל לאיזה כיוון, ועונה: לשניהם.

ירידה	אברם הוא אב רם, שכל הנעלם מכל רעיון. "לך" מוריד אותו אל הארץ, מלכות — ורק שם מתגלה אברם לעצמו.	א
נשמה	ירידת הנשמה בגוף היא אותה ירידה, וריוחה מגיע עד היחידה. לאחרי תשרי מרימים ה"מים רבים" את תיבת התורה והתפלה.	ב
עלי'	הפירוש הפשוט: מארץ תרח, למעלה ממלכות עד השם הנעלם. ביהודי: עלי' המתחילה בעקב ועושה אותו שומע.	ג
נהר	"בעבר הנהר ישבו אבותיכם" נושא את שניהם: למעלה מבינה, שרש האבות; וארץ תרח, הגנות שבהגדה.	ד
שניהם	תיבה אחת, שני פירושים הפוכים — שניהם: קוממיות, שתי קומות. שנת העיבור תשל"ח חיברה חמה ולבנה, משפיע ומקבל, לשנה תמימה — כלי לעצמות.	ה

טבלה · שתי הליכות בסולם אחד — סעיפים א׳ וג׳

אב רם — שכל הנעלם מכל רעיון
הקצה הכי עליון; הוי' הנעלם, שלמעלה מהוי' הנראה
פירוש הא' מתחיל כאן ויורד

הוי׳ הנראה אליו
המזבח הראשון — השם הנגלה, שלמעלה ממלכות
פירוש הב' עובר כאן בדרכו למעלה

▼ פירוש א' · ירידה — כדי שאברם יתגלה בעצמו · פירוש ב' · עלי' — מן העקב אל הראש ▲

הארץ אשר אראך — מלכות, עלמא דאתגליא
הקצה התחתון של הספירות, שבו הנעלם נעשה נראה
שני הפירושים נפגשים ב"הארץ"

ארצו של תרח — העקב
היפך הטהרה; המקום שבו החיות מועטת ביותר
פירוש הב' מתחיל כאן ועולה

לך לך — ההליכה מלמעלה למטה: מאב רם אל הארץ

לפני העיון

המאמר פותח בתיבות הראשונות של הפרשה — "לך לך מארצך" — ובשאלה שהעמיד אדמו"ר הזקן בתורה אור: לאיזה כיוון הולך אברם? לפי פשוטו — למעלה, מבית תרח אל הארץ המובטחת. אך החסידות קוראת תחילה את השם: אברם הוא אב רם, מדריגה בשכל שאין שום מחשבה מגיעה אליה. ואם אל זה נאמר "לך", הרי "לך" פירושו — רד: שהאור הנעלם יומשך למטה עד "הארץ", מלכות, המדריגה התחתונה. הסעיף מסתיים בנקודה השולטת על כל המאמר — הירידה היא המגלה את הגובה.

עמ׳ רנ **ויאמר ה׳ אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, וידוע**[1] — בתורת חיים ובאור התורה, אדמו"ר האמצעי והצמח צדק על פסוק זה **שיש בזה ב׳ פירושים. פירוש הא׳ שההליכה (דלך לך) היא מלמעלמ"ט** — מלמעלה למטה: לא רק יציאת אברם מחרן, אלא ירידת אור. **וכמבואר בתו"א**[2] **שאברם הוא אב רם, שכל הנעלם מכל רעיון** — לשונו של אדמו"ר הזקן לשכל שלמעלה מן החכמה עצמה **[שהוא למעלה גם מבחי׳ חכמה. כי חכמה (עם היותה ראשית כל הכחות פנימיים) היא בחי׳ גילוי** — הברקת השכל היא כבר דבר-מה. **משא"כ אב רם הוא שכל הנעלם מכל רעיון** — החכמה היא הדבר הראשון שאפשר לראותו; אב רם הוא מה שעדיין אינו נראה כלל. **וכמבואר בהגהות וביאורי הצ"צ לתו"א שם**[3] **פרטי הדרגות שבזה]. ואמר ה׳ אל אברם לך לך מארצך גו׳ שיצא אורו הנעלם לגילוי ויומשך מלמעלה למטה עד אל הארץ, בחי׳ מלכות** — הספירה האחרונה, "הארץ" שעליה עומד לבסוף כל מה שלמעלה. **ומוסיף "אשר אראך", ובזה ב׳ פירושים. א׳ (כפשוטו) שאראך קאי על הארץ, בחי׳ מלכות, שהמלכות היא בחי׳ עלמא דאתגליא** — העולם הנגלה, המדריגה שבה הנעלם נעשה נראה לזולתו **לכן אומר עלי׳ אשר אראך**[4]. **ופירוש ב׳ שאראך קאי על אברם (בחי׳ שכל הנעלם מכל רעיון) – "אראה ואגלה אותך בעצמך"**[5] — לשון תורה אור: אראך — אראה אותך את עצמך **("במהותך ועצמותך"**[6] — לשון תורת חיים**). והיינו, דהגם שספירת המלכות עלמא דאתגליא (ובפרט כמו שנמשכת בבי"ע**[7] — בשלשת העולמות התחתונים, בריאה יצירה עשי׳**) היא קצה הכי תחתון, ושכל הנעלם מכל רעיון (שהוא נעלם גם מרעיון העליון** — גם מן הידיעה העליונה שבספירות**) הוא קצה הכי עליון, אעפ"כ, ע"י הירידה וההמשכה (דאברם, שכל הנעלם מכל רעיון) אל הארץ אשר אראך (כפירוש הא׳), לבחי׳ מלכות עלמא דאתגליא (קצה התחתון), ע"ז יתראה ויתגלה אמיתית ענינו (מהותו ועצמותו) של אברם (כפירוש הב׳), שנעשה עילוי (גם) בבחי׳ שכל הנעלם מכל רעיון (קצה הכי עליון), כמובן מהמבואר בתו"א שם**[8] — שני הפירושים ב"אראך" הם תנועה אחת: רק בירידה אל הארץ מתגלה אברם לעצמו. הגבוה ביותר נעשה עצמו דוקא בהגיעו אל הנמוך ביותר.

עיון

אב רם — שכל הנעלם מכל רעיון

החסידות שומעת בשם אברם שתי תיבות: אב ורם. בתורה אור נעשה הדבר מושג: שכל הנעלם מכל רעיון. חכמה סתם היא הברקה ראשונה של רעיון — כבר גילוי, דבר הנתפס. למעלה ממנה ידיעה שעדיין לא נעשתה שום רעיון. זהו אב רם. השם נעשה אברהם בברית, בתוספת ה"א; אדמו"ר הזקן קורא את האות הזאת כשכל הנעלם היוצא סוף סוף לידי גילוי. המאמר נשאר בכוונה בשם הראשון: מי שנאמר לו "לך" הוא האור הנעלם עצמו.

עיון

מלכות — עלמא דאתגליא

מלכות היא הספירה העשירית והאחרונה, הנקודה שבה האור האלקי חדל להיות תהליך פנימי ונעשה עולם שאחרים רואים אותו. הזהר קורא לה עלמא דאתגליא, העולם הנגלה, לעומת בינה — עלמא דאתכסיא, העולם המכוסה. "הארץ" שבפסוק היא מלכות: הקצה התחתון, והמקום שבו כל מה שלמעלה נראה סוף סוף.

טבלה · שתי הליכות בסולם אחד — סעיפים א׳ וג׳

אב רם — שכל הנעלם מכל רעיון הקצה הכי עליון; הוי׳ הנעלם, שלמעלה מהוי׳ הנראה	פירוש הא׳ מתחיל כאן ויורד
הוי׳ הנראה אליו המזבח הראשון — השם הנגלה, שלמעלה ממלכות	פירוש הב׳ עובר כאן בדרכו למעלה
▼ פירוש א׳ · ירידה — כדי שאברם יתגלה בעצמו · פירוש ב׳ · עלי׳ — מן העקב אל הראש ▲	
הארץ אשר אראך — מלכות, עלמא דאתגליא הקצה התחתון של הספירות, שבו הנעלם נעשה נראה	שני הפירושים נפגשים ב"הארץ"
ארצו של תרח — העקב היפך הטהרה; המקום שבו החיות מועטת ביותר	פירוש הב׳ מתחיל כאן ועולה

בעבודת ה׳ · חשון ה׳תשפ״ז

הלקח הראשון הוא ענין של כיוון. אנו רגילים לצייר עלי׳ רוחנית כטיפוס החוצה מן הרגיל. פירוש הא׳ במאמר מצביע לכיוון ההפוך: הדבר הגבוה ביותר שיש לאדם — חלק הנפש שהוא ידיעה טהורה, קודם לכל מחשבה — נצטוה לרדת, אל הארץ, אל העובדות הפשוטות של שבוע. לא מפני שהארץ ראוי׳ לו, אלא מפני ששם הוא נעשה נראה, גם לעצמו. כשרון שאיש לא ראהו אינו עדיין כשרון. השבוע שאחרי תשרי הוא הארץ המראה לנו מי אנחנו.

תמצית

תורה אור קורא אברם — אב רם, שכל הנעלם מכל רעיון, ו"לך" — ירידה: שהאור הנעלם יומשך עד "הארץ", מלכות. ב"אשר אראך" שני פירושים, הארץ שתיראה ואברם שיתגלה לעצמו — והם אחד: דוקא בהגיעו אל הקצה התחתון מתגלה ומתעלה הקצה העליון.

סעיף ב׳

ירידת הנשמה בגוף — העלי׳ עד לבחינת יחידה

לפני העיון

עתה עובר הרבי מאברם אל כל נשמה. נשמה היורדת לגוף היא "לך לך מארצך" בפירושו הראשון: הגבוה יורד. השאלה היא עד היכן מגיע הריוח. התשובה מפתיעה — עד היחידה, המדריגה היחידה בנפש שאין כנגדה לעומת-זה ולכאורה אינה צריכה לכלום. ההוכחה עוברת דרך תורת אדמו"ר מוהריי"צ על עלי׳ לתורה ודרך שלש קומות תיבת נח, וסוגרת מעגל עם מאמר השבוע שעבר: ה"מים רבים" הם בדיוק המים שבהם התיבה מתרוממת.

ב) ועד"ז הוא גם בענין ירידת הנשמה בגוף[9] — באור התורה נאמר בפירוש ש"לך לך" קאי על ירידת הנשמה בגוף, **שהעלי׳ הנעשית בהנשמה ע"י ירידתה למטה [שנעשית בבחינת מהלך**[10] — ההולך ממדריגה למדריגה, שלא כמלאכים ונשמות שלמעלה ה"עומדים", **ענין "לך לך"**[11]**], היא גם בהדרגות הכי נעלות שבה, ואפילו בבחינת יחידה** — החמישית והפנימית שבחמשת שמות הנפש: נפש רוח נשמה חי׳ יחידה. **דהגם דזה שנקראת יחידה הוא להיותה "מקבלת מיחיד"**[12] — הגדרת לקוטי תורה: יחידה לשון נקבה, המקבלת מיחיד **[שלכן**[13] **אין שייך שתהי׳ כנגדה בלעו"ז** — לכל מדריגה תחתונה שבנפש יש כנגד בקליפה; לזו אין, **בבואה דבבואה לית להו**[14] — לשון הגמרא על השדים: צל יש להם, צל של צל אין להם**], מ"מ, ע"י שהנשמה יורדת למטה, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא**[15] — לשון הגמרא לנפילה מגובה, **נעשה עלי׳ גם בבחינת יחידה שבה. כמבואר בכמה דרושים**[16] **שע"י עבודת הנשמה בירידתה למטה דוקא נעשה עלי׳ (ועלי׳ שלא בערך) גם בשרש ועצם הנשמה שלמעלה. וכמובן גם מהמבואר בכמה שיחות**[17] — של אדמו"ר מוהריי"צ **(בענין עלי׳ לתורה), שהעלי׳ היא בכל חמש הבחינות שבנשמה נפש רוח נשמה חי׳ יחידה, שהם ג׳ הבחינות תחתיים שניים ושלישיים**[18] — שלש הקומות שנצטוה נח לעשות בתיבה **דתיבת נח. וע"פ משנת"ל**[19] — בשיחת מוצאי ש"פ נח **(ע"פ תורת הבעש"ט**[20] **עה"פ**[21] **בא גו׳ אל התיבה** — שיהודי צריך להכניס את עצמו בתיבות, במלים, של תורה ותפלה**) שענין תיבת נח הוא "הוראה בסדר עבודה"**[22] — לשון אדמו"ר מוהריי"צ **לכאו"א מישראל [ובפרט לאחרי חודש תשרי שאז מתחיל סדר העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו"**[23]**. שהגם שהוא הולך לדרכו (גם) בעניני הרשות ובעובדין דחול, ועד לבחי׳ מים רבים שהם כל טרדות הפרנסה כו׳**[24] — ענינו של מאמר השבוע שעבר, **מ"מ ע"י שמכניס את עצמו בהתיבות דתפלה ותורה הנה לא זו בלבד שהוא "ניצל מהשטף דמבול"**[22] **אלא יתירה מזו שע"י המים נעשה ותרם התיבה**[25] **ועד שנעשה ותנח התיבה**[26] — סדר הכתובים בפרשת נח: המים שאיימו על התיבה הם המרימים אותה**], מובן מזה, שעליית הנשמה שנעשה ע"י ירידתה למטה והתלבשותה במים רבים הוא בכל ג׳ הבחינות (דתיבת נח) תחתיים שניים ושלישיים, שענינם בנפש האדם הוא נר"נ חי׳ יחידה**[27] — הערה 27 מבארת את ההקבלה: שלש הקומות הן בי"ע, אצילות וא"ק, וחמשת שמות הנפש נמשכים מהם. **בדוגמת המבואר לעיל (סעיף א׳) שע"י הליכת וירידת אברם אל הארץ בחי׳ מלכות, שהתכלית (דירידה זו) הוא להיות גילוי בבי"ע**[28] **[וכידוע**[29]**, שהליכת אברם אל הארץ הי׳ בכדי להמשיך בבי"ע עד בעוה"ז הגשמי, שע"ז עשה הכנה להמשכה שע"י מעשה המצוות בגשמיות לאחרי מתן תורה] נעשה עילוי גם בבחי׳ שכל הנעלם מכל רעיון.**

עיון

יחידה — בבואה דבבואה לית להו

הגמרא בגיטין פוסקת שקול הבוקע מבור נאמן אם לבעל הקול "בבואה דבבואה", צל של צל, שהשדים צל יש להם וצל של צל אין להם. החסידות הופכת את ההלכה למפת הנפש. לארבע מחמש מדריגות הנפש יש כנגד בלעומת-זה; הקליפה יכולה לחקות רגש, הבנה ואפילו רצון. ליחידה, נקודת הנפש ה"מקבלת מיחיד", אין חיקוי. ולכן הריוח שלה מן הירידה הוא טענתו החזקה ביותר של המאמר: המדריגה האחת שנראית למעלה מהישג העולם מתעלה, שלא בערך, על ידי העולם.

עיון

תחתיים שניים ושלישיים

הקב"ה מצוה את נח לעשות את התיבה "תחתיים שניים ושלישיים". אדמו"ר מוהריי"צ לימד שכשיהודי עולה לתורה מתעלות שלש הקומות שבנפשו — ובלקוטי דיבורים הוא מונה גם רביעיים וחמישיים. הערה 27 מיישבת: שלש הקומות הן שלשת העולמות הנבראים, אצילות וא"ק, שרשי נר"נ, חי' ויחידה; ולפי פירוש השל"ה נמנים שלשת העולמות הנבראים כקומה אחת, ונשאר מקום לרביעית ולחמישית. כך או כך — התיבה היא הנפש כולה, והמים מרימים את כולה.

בעבודת ה' · חשון ה'תשפ"ז

מאמר השבוע שעבר אמר שהמים אינם יכולים לכבות את האהבה. השבוע נאמר יותר: המים הם הדרך שבה התיבה מתרוממת. הצורה המעשית של זה מדוייקת — יהודי "מכניס את עצמו בהתיבות דתפלה ותורה". לא בריחה מן השבוע אלא כלי בתוכו. תפלת הבוקר ושיעור הערב הם התיבה; לחצי היום הם המים; וההבטחה היא ששום דבר בנו, אף לא החלק שנראה בלתי נגיש, אינו נשאר במקומו.

תמצית

ירידת הנשמה בגוף היא פירוש הא' ב"לך" אצל כל יהודי, וריוחה מגיע גם ליחידה, המדריגה שאין כנגדה בלעומת-זה. תורת אדמו"ר מוהריי"צ על עלי' לתורה ושלש קומות התיבה מראות שהעלי' היא בכל חמש בחינות הנפש — ולאחרי תשרי, על ידי הכניסה בתיבות התורה והתפלה, ה"מים רבים" עצמם מרימים את התיבה.

סעיף ג׳

לך לך — ההליכה מלמטה למעלה: מארצו של תרח, מן העקב

לפני העיון

הפירוש השני הוא הפשוט: אברם יוצא מן המקום הנמוך ביותר, ארץ העבודה זרה של אביו תרח, ועולה — אל הארץ, אל "הוי׳ הנראה אליו", ולמעלה מזה אל הוי׳ סתם. הרבי עושה מזה את המחצית השני׳ של שנת כל יהודי. אחרי תשרי אין האדם רק מוריד אור אל השבוע; הוא גם מתחיל מלמטה ועולה. ולמטה ניתנת כתובת מדוייקת: העקב, החלק שבגוף שהחיות בו מועטת ביותר, החלק שאברהם עשה אותו שומע. הסעיף מסתיים בציור משמחת תורה — רגלים מרקדות המנשאות את הראש.

ג) ופירוש הבי׳ בלך לך גו׳ אל הארץ הוא (כפשטות הכתוב[30]) שהליכה זו היא מלמטה למעלה, ההליכה מארצך וממולדתך ומבית אביך שהוא (כפשטות הכתוב) ארצו וגו׳ של תרח [היפך ענין הטהרה[31] — דוגמת המדרש ל"טהור מטמא" היא אברהם מתרח**], דרגא הכי תחתונה, ומשם ילך ויעלה מלמטלמ״ע עד אל הארץ אשר אראך שקאי (כנ״ל ס״א) על בחי׳ המלכות, ועד לבחי׳ ויבן שם מזבח להוי׳ הנראה אליו[32]** — המזבח הראשון בפרשה, לשם כפי שהוא נגלה **(שהוא למעלה מבחי׳ מלכות), ועד אשר ויבן שם מזבח להוי׳ סתם[33]** — המזבח השני, פסוקים אחדים לאחר מכן, בלי "הנראה אליו"**, בחי׳ הוי׳ דלעילא, הוי׳ הנעלם, שלמעלה מהוי׳ (דלתתא) הנראה[34]. ועד״ז הוא גם בהעבודה ד״ויעקב הלך לדרכו״ שבכאו״א שלאחרי חודש תשרי, שהליכה זו היא (לא רק באופן דמלמעלה למטה, שהולך לדרכו מהמועדים דחודש תשרי לדרכו בעניני הרשות ועובדין דחול במשך כל השנה, אלא) גם באופן דמלמטלמ״ע, מתחיל מכח המעשה שלו, ובכח המעשה גופא כמו שהוא בהעקב שבו** — הנקודה התחתונה שבכח התחתון**, דרגא היותר תחתונה שבגוף האדם [ועד שהוא ענין דהיפך החיים[35]** — אבות דרבי נתן: "מלאך המות באדם — זה עקיביו"**, בדוגמת המובא לעיל בנוגע לתרח שהוא היפך הטהרה], ומשם מתחיל הליכתו מלמטלמ״ע, שפועל גם בהעקב שלו ער זאָל דערהערן אלקות** — "דערהערן" ביידיש: שמיעה החודרת פנימה **[וכמ״ש באברהם עקב אשר שמע אברהם בקולי[36]** — "עקב" במובן "בשביל", והוא גם עקב הרגל **שגם העקב שלו האָט דערהערט[37]** — פירושו של אדמו״ר מוהרש״ב שמסר אדמו״ר מוהריי״צ: גדולתו של אברהם ניכרה עד העקב שברגלו**. וע״י שהי׳ זה אצל אברהם אבינו, ניתן הכח על זה לכאו״א מישראל (בדוגמת האהבה מסותרת שבכאו״א מישראל שהיא בירושה לנו מאבותינו[38]** — כלשון התניא**, ובפרט מאברהם אבינו[39])], ומזה נמשך (באופן דהילוך מלמטלמ״ע) השמיעה (דער דערהער) באלקות בכל הכחות, עד לכח השכל שבראש, שתהי׳ בהם השמיעה למעלה ממדידה והגבלה דשכל.**

וגם ענין זה ד״ויעקב הלך לדרכו״ (הליכה מלמטלמ״ע) מתחיל לאחרי חודש תשרי. דהנה העבודה דשמע״צ ושמח״ת (סיום המועדים דחודש תשרי) היא ב(שמחה ו)ריקודים, שענין הריקודים הוא (בעיקר ומתחיל) בהרגלים, ובהם גופא בהעקב שבהם. וע״י שהעקבים מתנשאים (הויבן זיך) ומרקדים, הם מנשאים גם את הראש (וכח השכל שבו)[40], שגם הוא מרקד בשמחה גדולה למעלה ממדידה והגבלה. ומזה נמשך כח על העבודה דויעקב הלך לדרכו (הליכה מלמטלמ״ע) במשך כל השנה, מתחיל מכח המעשה כמו שהוא בהעקב [כולל הענינים שאדם דש בעקביו[41] — לשון רש״י על המצוות הקלות**, היינו**

ענינים אשר (מצד איזה סיבה שתהי') אין לו חיות בהם (בדוגמת העקב כפשוטו שהו"ע דהיפך החיים)], ומזה ממשיך (באופן דהילוך מלמטלמ"ע) גם לכח השכל שבראש, כנ"ל.

עיון

שני מזבחות, שני שמות — להוי' הנראה אליו, להוי' סתם

בפרשת לך לך בונה אברם שני מזבחות בתוך שני פסוקים. הראשון — "להוי' הנראה אליו"; השני — "להוי'" סתם. הצמח צדק קורא את ההבדל כשתי מדריגות בשם הוי': הוי' דלתתא, הנראה — המתגלה בתוך סדר העולמות — והוי' דלעילא, הנעלם, שלמעלה מכל הראי'. העלי' מארץ תרח אינה נעצרת בארץ ולא בשם הנגלה; היא מגיעה אל השם שאינו נראה כלל.

עיון

העקב ששמע — דער עקב האָט דערהערט

הפסוק בפרשת תולדות אומר שהקב"ה ברך את יצחק "עקב אשר שמע אברהם בקולי". עקב — גם עקב הרגל. אדמו"ר מוהרש"ב לימד, ואדמו"ר מוהריי"צ חזר על כך במכתב ובשיחה, שגדולתו של אברהם לא הצטמצמה במוחו ובלבו; היא הגיעה לידיו ולרגליו, עד עקב רגלו — העקב שלו שמע. אבות דרבי נתן קורא לעקב "מלאך המות באדם", המקום שהחיות בו מועטת ביותר. המאמר מעמיד את העלי' בדיוק שם: לא מן החלקים שבנו שכבר מרגישים חיים, אלא מאלה שאינם.

בעבודת ה' · חשון ה'תשפ"ז

מהיכן מתחיל אדם לעלות בחשון? לא מהתעוררות — מן העקב. רש"י נותן לעקב תוכן: המצוות ה"קלות" שאנו דשים בהן, ההתחייבויות שאנו מקיימים בלי להרגישן. הוראת המאמר היא לעשותן שומעות: ברכה הנאמרת כאילו מישהו מקשיב, מנהג הנשמר בתשומת לב, חסד קטן הנעשה בשלימות. הטענה היא שאין זו עבודה פחותה אלא תחילת העבודה האמיתית, ושהיא מנשאת את הראש — שאדם העושה את עקבו שומע סופו לחשוב אחרת. שמחת תורה הוכיחה זאת: הרגלים הלכו תחילה, והמוח הלך אחריהן.

תמצית

הפירוש הפשוט ב"לך" הוא עלי' מן התחתית ממש, ארץ תרח, עד מלכות ולמעלה ממנה עד השם הנעלם. בשנתו של יהודי זהו האופן השני ב"ויעקב הלך לדרכו": הליכה מלמטה למעלה המתחילה בעקב — המקום שהחיות בו מועטת, המצוות הנדושות בעקבים — ועושה אותו שומע, כעקבו של אברהם, עד שהשמיעה מגיעה לראש. ריקודי שמחת תורה הם מקורה.

סעיף ד׳

בעבר הנהר ישבו אבותיכם — שני פירושים, שני כיוונים

לפני העיון

סעיף קצר המראה ששני הפירושים ב״לך״ אינם חידושו של הרבי. ההגדה מביאה מיהושע: ״בעבר הנהר ישבו אבותיכם ... תרח אבי אברהם״. לפי פשוטו זו ההתחלה שבגנות — אבותינו עובדי עבודה זרה היו. בחסידות ״עבר הנהר״ הוא הכתובת הגבוהה ביותר: למעלה מן הנהר היוצא מעדן, למעלה מבינה, שרש נשמות האבות. אותו פסוק נושא את הירידה ואת העלי׳.

ד) ושני פירושים הנ״ל בלך לך מארצך גו׳ הם בהתאם לשני הפירושים ב״בעבר הנהר ישבו אבותיכם״[42] — דברי יהושע בנאום הפרידה, המובאים בהגדה. **הפירוש [שבפנימיות התורה][43] שעבר הנהר הוא הבחי׳ שלמעלה (גם) מבחי׳ ונהר יוצא מעדן**[44] **(בינה דאצילות** — בינה היא הנהר היוצא מעדן החכמה**) ופירוש בעבר הנהר ישבו אבותיכם גו׳ הוא ששרש האבות הוא מעבר הנהר שלמעלה מאצילות ומשם נמשכו למטה (בעבר השני של הנהר, היינו) בז״א דאצילות** — המדות, שהאבות הם מרכבה להן: חסד גבורה תפארת, **ועד ש״יאולך אותו בכל ארץ כנען״**[45] **הירידה וההמשכה בבחינת המלכות (כנ״ל סעיף א׳ שארץ ישראל קאי על מלכות) – ההליכה מארצך גו׳, שקאי על עבר הנהר, אל הארץ אשר אראך, הוא הליכה מלמעלה למטה**[46]**. והפירוש (כמו שהוא בפשטות) שעבר הנהר הוא מקומו של תרח, ומ״ש בעבר הנהר ישבו אבותיכם גו׳ הוא לגריעותא [כדמוכח ממרז״ל**[47] — פסחים קטז, א: לדעת רב, ה״גנות״ שבהגדה היא פסוק זה עצמו **מתחיל בגנות כו׳ מתחילה עובדי ע״ז היו אבותינו כו׳ שנאמר בעבר הנהר ישבו אבותיכם גו׳] – ההליכה מארצך גו׳ (עבר הנהר) אל הארץ אשר אראך, הילוך ועלי׳ מלמטלמ״ע**[48] **(כנ״ל סעיף ג׳).**

עיון

ונהר יוצא מעדן

עדן הוא חכמה, נקודת החכמה; הנהר היוצא ממנו הוא בינה, ההבנה המרחיבה את הנקודה לנחל. ״עבר הנהר״ בחסידות פירושו אפוא למעלה מבינה — נשמות האבות מושרשות למעלה מסדר האצילות כולו, וחייהם בעולם הם ירידה משם, דרך המדות שהם מרכבה להן, אל הארץ. אותן התיבות, לפי קריאת ההגדה, מציינות את הנקודה הנמוכה ביותר בסיפור המשפחה. המאמר מניח לשניהם לעמוד: הפסוק הוא נהר עם שתי גדות.

בעבודת ה׳ · חשון ה׳תשפ״ז

ההגדה אינה מסתירה מהיכן באנו, וגם החסידות אינה מכחישה מהיכן באנו — היא מוסיפה שבאנו גם ממקום אחר. אדם יכול לספר את סיפורו בשני האופנים ושניהם אמת: בית העבודה זרה, והשרש שלמעלה מן הנהר. נקודת המאמר היא שההליכה מן האחד וההליכה מן השני הן הליכה אחת. כנות על התחתית ובטחון בשרש אינם סותרים.

תמצית

ב"בעבר הנהר ישבו אבותיכם" פירוש חסידי — למעלה מנהר עדן, למעלה מבינה, שרש האבות — ופירוש פשוט, ארץ תרח, הגנות שבה פותחת ההגדה. שני הפירושים נושאים את שני כיווני "לך": ירידה מן השרש אל הארץ, ועלי' מן התחתית אל הארץ.

סעיף ה׳

לך לך — שני הפירושים יחד: קוממיות, ושנת העיבור

לפני העיון

שני הפירושים הפוכים — האחד יורד, השני עולה. כללו של הרבי: כששני פירושים הפוכים יושבים בתיבה אחת, התיבה כוללת את שניהם. "לך לך" הוא ציווי ללכת בשני הכיוונים. ההוכחות — שני פסוקים מסוף בחוקותי: "והתהלכתי בתוככם" בלשון רבים, ו"ואולך אתכם קוממיות", שהגמרא קוראת כשתי קומות. ואז נוחת המאמר בשנתו שלו, תשל"ח, שנת עיבור שסיימה מחזור של תשע-עשרה שנה בהשוואת החמה והלבנה — וקורא את הלוח כאיחוד שתי עבודות, של המשפיע ושל המקבל, של הצדיק ושל בעל התשובה. הסיום — דברי הזהר: קוב"ה שריא באתר שלים.

ה) והנה הגם שב׳ פירושים הנ"ל ב"לך לך" הם שני פירושים שונים והפכיים, מ"מ, מכיון שב׳ הפירושים הם באותה התיבה (תיבת לך), מוכח מזה[49] — על פי הכלל שהרבי מוכיח במקום אחר מתיבת "שעטנז": תיבה אחת הנושאת שני פירושים — שניהם בה, **שענין "לך לך" [וההוראה לכאו"א מישראל שבפרשה זו] כולל ב׳ האופנים יחד, הילוך מלמעלה למטה והילוך מלמטה למעלה. ובדוגמת "והתהלכתי בתוככם"**[50] **ש"והתהלכתי" (לשון רבים** — כפל הפועל בבנין התפעל**) כולל**[51] **ב׳ בחינות הילוך הנ"ל**[52]**. וכ"ה גם בענין ואולך אתכם קוממיות**[53]**, ש"קוממיות" (לשון רבים**[54]**) מורה על ב׳ קומות**[55] — הגמרא: מאתים אמה, כשתי קומות של אדם הראשון **[קומה דאור ישר וקומה דאור חוזר** — אור ישר: היורד מלמעלה; אור חוזר: המושב מלמטה למעלה, **שהם דוגמת ב׳ בחינות הילוך הנ"ל**[56]**], הכוונה בזה היא ש"קוממיות" כולל ב׳ הקומות יחד.**

ויש לקשר זה עם שנה זו (ביחוד), שהיא שנת העיבור, ויתירה מזו שהיא שנת העיבור דסיום מחזור קטן — מחזור תשע-עשרה השנים של הלוח, שבסופו משתוות שנת החמה ושנת הלבנה, **שבה נעשה ההתאמה דשנת החמה עם שנת הלבנה (בתכלית השלימות)**[57]**. דהנה שמש הוא בחי׳ משפיע – דוגמת ענין ההילוך מלמעלמ"ט, ולבנה (דלית לה מגרמה כלום**[58] — לשון הזהר: הלבנה רק מחזירה את אור השמש**) הוא בחי׳ מקבל – דוגמת ענין ההילוך מלמטלמ"ע. וענין שנת העיבור (ובפרט שנת העיבור דסיום מחזור קטן) הוא צירוף וחיבור ב׳ העבודות [העבודה דשמש (בחי׳ משפיע, הילוך מלמעלמ"ט, שבכללות הוא**[59] **עבודת הצדיקים), והעבודה דלבנה (בחי׳ מקבל, הילוך מלמטה למעלה, שבכללות הוא**[59] **עבודת הבעלי תשובה)], שייעשו ענין אחד (שנה תמימה** — שלשה-עשר חדשי שנת העיבור**), כמשנ"ת לעיל**[60] **בארוכה. וכמ"ש**[61] — בנשמת של שבת **ועינינו מאירות כשמש וכירח, שהכוונה בזה היא [לא רק שיהיו ב׳ המעלות, המעלה דשמש והמעלה דירח אלא גם] שב׳ הענינים (והמעלות) יהיו כאחד.**

וענין זה [צירוף ואיחוד ב׳ ענינים הנ"ל] הוא הכנה וכלי [ובאופן דאבר, שהוא לא רק מקבל אלא גם ממשיך[62]**] להמשכת אוא"ס שלמעלה מגדר "מעלה ומטה". [וע"ד הידוע**[63] — מלקוטי תורה **שלאחרי השלימות דאתערותא דלתתא (בחי׳ לבנה) וגילוי אתערותא דלעילא (בחי׳ שמש) (הנמשכת ע"י אתערותא דלתתא) נמשך אח"כ בחי׳ אתערותא דלעילא ממקום שאין אתערותא דלתתא מגעת שם כלל** — מתנה שאי אפשר להרויחה, הניתנת רק לאחר שהורווח כל מה שאפשר**]. שלימות העבודה [בצירוף ב׳ ענינים הנ"ל, שנה תמימה] הוא האתר שלים, שהוא כלי להשראת אוא"ס, דקוב"ה שריא באתר שלים**[64] — הזהר: השכינה שורה רק במקום שלם**. ועד שעי"ז נעשה המשכת העצמות שהוא אמיתית ותכלית השלימות. ונעשים ישראל וקוב"ה**

(ע"י אורייתא) כולא חד[65] — לשון הזהר: ישראל ואורייתא וקוב"ה כולא חד, **ובאופן שאין שייך לחלק ביניהם, מכיון שתורת אמת מעידה שהם חד.**

עיון

קוממיות — ב' קומות

התורה מבטיחה "ואולך אתכם קוממיות". בבבא בתרא נוטל ר' מאיר את הכפל כפשוטו: מאתים אמה, כשתי קומות של אדם הראשון. המהרש"א מעיר על לשון הרבים. החסידות (אמרי בינה, אור התורה, ומאמרו של הרבי משנת תשי"א) קוראת לשתי הקומות בשם: אור ישר, היורד מלמעלה, ואור חוזר, העולה מלמטה. לעתיד יהיו השתים אחת — וזהו בדיוק מה ש"לך לך" מבקש מיהודי כבר עתה.

עיון

שנת העיבור דתשל"ח — ותשפ"ז

הלוח העברי הולך אחר הלבנה אך מעוגן בחמה על ידי הוספת חודש שבע פעמים בתשע-עשרה שנה. תשל"ח היתה האחרונה בתשע-עשרה הללו; בסיומה השתוו שנת החמה ושנת הלבנה. מכתב הרבי מוא"ו תשרי תשל"ח (לקו"ש חי"ד) ושיחת מוצאי ש"פ נח הוציאו את ההוראה: שמש ולבנה הם משפיע ומקבל, צדיק ובעל תשובה, ו"שנה תמימה" היא איחודם. גם תשפ"ז היא שנת עיבור — השנה האחת-עשרה במחזור, לא זו המסיימת אותו — ולכן ה"שנה תמימה" שבמאמר היא גם שנתנו.

טבלה · שמש, לבנה ושנה תמימה — סעיף ה׳

שמש · משפיע	שנת העיבור · שנה תמימה	לבנה · מקבל
מלמעלה למטה	**שניהם יחד**	**מלמטה למעלה**
המשפיע. אור ישר. בכללות — עבודת הצדיקים. פירוש הא' ב"לך לך".	תשל"ח סיימה מחזור קטן: שנת החמה ושנת הלבנה הושוו. קוממיות — ב' קומות כאחת. "אתר שלים" שבו שורה העצמות.	המקבל, "דלית לה מגרמה כלום". אור חוזר. בכללות — עבודת הבעלי תשובה. פירוש הב' ב"לך לך".

בעבודת ה' · חשון ה'תשפ"ז

רובנו נוטים לצד אחד. יש נותנים — מלמדים, מנהיגים, מורידים אור אל תוך מצב. ויש מקבלים — לומדים, שבים, עולים. המאמר מסרב לבחירה: תיבת הפרשה אומרת את שניהם, ושנה היא "תמימה" רק כששניהם בה. ובמעשה: המלמד מתפלל כמתחיל; השב נוטל על עצמו חלק של נתינה. וההבטחה שבסוף גדולה משניהם — מה שבא אל מקום שלם אינו עוד ממה שהרווחנו, אלא דבר ממקום שאין הרווחה מגעת אליו.

תמצית

שני פירושים הפוכים בתיבה אחת — שניהם בה: "לך לך" מצוה הליכה למטה ולמעלה כאחת, כפי ש"והתהלכתי בתוככם" ו"קוממיות", שתי קומות של אור ישר ואור חוזר, אומרים בלשון רבים. תשל"ח, שנת עיבור שסיימה את מחזור תשע-עשרה השנים, השוותה חמה ולבנה — משפיע ומקבל, צדיק ובעל תשובה — לשנה תמימה אחת; ואתר שלים הוא הכלי שבו שורה אוא"ס וישראל וקוב"ה כולא חד.

מילון מושגים

אב רם	"אב" ו"רם": קריאת תורה אור לשם אברם — השכל הנעלם מכל רעיון, שלמעלה מחכמה.
שכל הנעלם מכל רעיון	החכמה העליונה קודם שנעשתה רעיון כלשהו (חכמה סתימאה).
מלכות — עלמא דאתגליא	הספירה האחרונה, "הארץ"; העולם הנגלה שבו נראות המדריגות העליונות.
אשר אראך	"שאראה לך" — על הארץ (שתיראה לאברם) או על אברם (שיתגלה לעצמו).
מהלך / עומד	נשמה בגוף הולכת ממדריגה למדריגה; מלאכים ונשמות שלמעלה עומדים במקומם.
יחידה	המדריגה החמישית והפנימית שבנפש, "מקבלת מיחיד"; אין כנגדה בלעומת-זה.
בבואה דבבואה	"צל של צל" (גיטין סו, א), שאין לשדים — בחסידות: העדר היחידה בקליפה.
תחתיים שניים ושלישיים	שלש קומות תיבת נח (בראשית ו, טז), הנקראות כשלש מדריגות בעליית הנפש.
ויעקב הלך לדרכו	השיבה אל שנת העבודה לאחר תשרי, בשני הכיוונים.
עקב	עקב הרגל; וגם "בשביל". הנקודה התחתונה שבגוף, שאצל אברהם "שמעה".
דערהערן	ביידיש: לשמוע לעומק, לחוש בפנימיות; שמיעת אלקות המגיעה גם לעקב.
הויִ דלעילא / דלתתא	השם העליון הנעלם והשם התחתון "הנראה"; שני מזבחותיו של אברם.
עבר הנהר	למעלה מנהר עדן (בינה) — או, כפשוטו, ארצו של תרח.
קוממיות	"בקומה זקופה" (ויקרא כו, יג); לשון רבים הנקראת כשתי קומות: אור ישר ואור חוזר.
אור ישר / אור חוזר	אור היורד מלמעלה; אור העולה מלמטה.
שנת העיבור	שנה של שלשה-עשר חדשים; תשל"ח סיימה מחזור של תשע-עשרה שנה, בהשוואת חמה ולבנה.
אתערותא דלעילא / דלתתא	התעוררות מלמעלה / מלמטה; ההתעוררות העליונה ביותר באה ממקום שאין היגיעה מגעת אליו.
אתר שלים	"מקום שלם" (זהר): השלימות שבה שורה השכינה.

ההערות כפי שנדפסו — ובדיקתן

כל הערות הדפוס, כלשונן, עם תוצאת הבדיקה. ‡ — שינוי בין הדפוס לעד הדיגיטלי, או מראה מקום לבדיקה. ראשי התיבות הובאו כפי שנדפסו.

מס׳	סעיף	כפי שנדפס	בדיקה
*	א	יצא לאור בקונטרס מוצאי ש״פ לך לך – ה׳תשל״ח, ״עש״ק וירא ה׳תשל״ח״.	כמובא כמובא; הקונטרס (העד השני׳) נושא פתח דבר מעש״ק וירא תשל״ח ומציין שהשיחה נדפסה בלקו״ש ח״כ ע׳ 301. Sefer HaMaamarim Bereishis I
‡1	א	תו״ח לך לך פט, א. אוה״ת שם (כרך ו׳) תתרעט, ב.	כמובא כמובא. ‡ בקונטרס: תו״ח לך לך פט, ב.
2	א	ר״פ לך לך. וראה גם תו״ח שם (פ, א). אוה״ת שם תתרעב, א ואילך.	נבדק נבדק: תו״א ר״פ לך לך (ספריית חב״ד) — אברם, אב רם, שכל הנעלם מכל רעיון; וכן מציין הרבי בשיחת חיי שרה תשי״ג. chabadlibrary.org (Torah Ohr Lech Lecha)
3	א	אוה״ת לך לך (כרך ד׳) תרפה, א. וראה גם תו״ח שם.	כמובא כמובא; אותו מראה מקום מציין הרבי בשיחת חיי שרה תשי״ג.
4	א	כ״מ בתו״ח שם (תחילת סעיף ב׳). ושם פא, רע״א – באו״א קצת.	כמובא כמובא.
5	א	תו״א יא, ב. תו״ח שם פא, רע״א. אוה״ת שם (כרך ו׳) תתרעג, א.	נבדק נבדק: תו״א יא, ב — ״אראה ואגלה אותך בעצמך״. chabadlibrary.org (Torah Ohr 11b)
6	א	תו״ח שם. ובאוה״ת שם: בעצמך ומהותך.	כמובא כמובא.
7	א	ראה לקמן סוס״ב.	נבדק נבדק: סוף סעיף ב׳ במאמר.
8	א	ראה תו״א שם יא, ב ואילך (ובתו״ח שם פא, סע״א ואילך. אוה״ת שם תתרעג, ב), שהירידה דבחי׳ אברם למטה היא ע״י (גילוי) בחינה שלמעלה מבחי׳ אברם. ובאוה״ת שם (כרך ד׳) תרפז, א בשוה״ג, שהיא ירידה צורך עליי׳.	כמובא תו״א יא, ב נבדק (הערה 5); המסקנה כמובא.
9	ב	ראה אוה״ת שם תרפח, סע״א, שענין לך לך ״קאי על ירידת הנשמה בגוף״.	כמובא כמובא; הלשון ״קאי על ירידת הנשמה בגוף״ מובאת כך גם בשיחת לך לך תשמ״ב.
‡10	ב	ראה בהמצויין לעיל ע׳ רמט הערה 50. ובכ״מ.	נבדק נבדק: ההפני׳ היא להערה 50 בד״ה מים רבים תשל״ח (תו״א ל, סע״א — בחי׳ מהלך). ‡ בקונטרס: ראה בהמצויין בד״ה מים רבים ש.ז. הערה 50. reshimu.ai — Mayim Rabbim 5738

מס׳	סעיף	כפי שנדפס	בדיקה
11	ב	ראה אוה"ת שם תרעט, א: "לך לך, שיהי' בבחי' מהלך ולא בבחי' עומד". ושם ע"ב: שזהו "עיקר פי' לך לך".	כמובא כמובא; מפתח לקו"ש מציין אותו ציטוט ואותו דף (ח"כ ע' 56, 295).
12	ב	לקו"ת ראה כה, א.	נבדק נבדק: לקו"ת ראה (ספריא) — "ויחידה הוא לשון נקבה שמקבלת מיחיד". Sefaria
‡13	ב	ראה ד"ה צהר תעשה תש"ז פ"ל (ע' 187). וראה גם ד"ה ועשית ציץ עת"ר (ע' קס).	כמובא כמובא. ‡ בקונטרס: הערה *12.
14	ב	גיטין סו, א. לקו"ת תצא לו, ג. ד"ה ועשית ציץ שם. צהר תעשה שם.	נבדק נבדק: גיטין סו, א (ספריא) — "בבואה אית להו, בבואה דבבואה לית להו". Sefaria
15	ב	לשון הגמרא – חגיגה ה, ב.	נבדק נבדק: חגיגה ה, ב (ספריא) — "מאיגרא רם לבירא עמיקתא". Sefaria
16	ב	ד"ה זה היום תש"ט ספ"ב ואילך. וראה הביאור בזה לקו"ש ח"ג ע' 846.	כמובא כמובא.
17	ב	לקו"ד כה, ב ואילך. סה"ש תש"ב ע' 75.	כמובא כמובא; אותם שני מראי מקומות מציין הרבי בשיחת חג השבועות תשל"ב.
18	ב	נח ו, טז. וראה לקמן הערה 27.	נבדק נבדק: ספריא, בראשית ו, טז. Sefaria
‡19	ב	לקו"ש ח"כ ע' 286-7.	כמובא כמובא. ‡ בקונטרס: שיחת מוצאי ש"פ נח סעיף ט' [לקו"ש ח"כ ע' 286-7]; לפי מפתח ההדפסה הנוכחית — ע' 291–297. לבדוק.
‡20	ב	הובאה בד"ה צהר תעשה תרצ"ה בתחלתו ובכ"מ (ראה הוספות לכתר שם טוב (הוצאת קה"ת, תשנ"ט) סי' יא).	כמובא כמובא. ‡ בקונטרס: הוספות לכש"ט סי' י.
21	ב	נח ז, א.	נבדק נבדק: ספריא, בראשית ז, א. Sefaria
22	ב	לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר בד"ה צהר תעשה שם.	נבדק נבדק: לשון ד"ה צהר תעשה תרצ"ה (סה"מ קונטרסים ח"ב ע' שדמ) — "הוראה בסדר עבודה" — כמובא במ"מ להיום יום.
‡23	ב	ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 269, וע' 282.	כמובא כמובא. ‡ בקונטרס: שיחת מוצאי ש"פ בראשית (ס"ד) ושיחת מוצאי ש"פ נח הערה *15.

מס׳	סעיף	כפי שנדפס	בדיקה
‡24	ב	ראה ד״ה מים רבים סעיף ו׳ (לעיל ע׳ רמט).	**נבדק** נבדק: ד״ה מים רבים תשל״ח סעיף ו׳ (מהדורת השבוע שעבר). ‡ בקונטרס: ש.ז. סעיף ו׳ [לעיל ע׳ קמ-קמא]. reshimu.ai — Mayim Rabbim 5738
25	ב	(נח ז, יז) תו״א ט, סע״א.	**נבדק** נבדק: ספריא, בראשית ז, יז. תו״א ט, א כמובא. Sefaria
26	ב	נח ח, ד. וראה אוה״ת נח ע, א. (כרך ג׳) תרמג, ב ואילך.	**נבדק** נבדק: ספריא, בראשית ח, ד. אוה״ת כמובא. Sefaria
27	ב	ראה אוה״ת שם תרכז, א (מרמ״ז), שג׳ הבחינות תחתיים שניים ושלישיים הם ב״ע אצילות וא״ק. וידוע (שע״ק להרח״ו ח״ג פ״ב. ע״ח שער דרושי אב״ע פ״ג – הובא בהמשך תרס״ו ע׳ רל. ד״ה ויהי אומן עטר״ת פ״א. ובכ״מ) שנר״ן הם מב״ע, חי׳ מאצ׳, ויחידה מא״ק. וזהו גם הכוונה במ״ש בלקו״ד שם, שחמשה השמות נרנח״י הם תחתיים שניים שלישיים רביעיים וחמישיים שהם ד׳ עולמות אב״ע ועולמות א״ס שלמעלה מאצילות, שמונה העולמות ב״ע לג׳ בחינות – כהפי׳ (אוה״ת שם, משל״ה), שתחתיים שניים ושלישיים הם ב״ע (ועפ״ז יש ״רביעיים וחמישיים״ – ובדוגמת ה׳ שמות דנשמה).	**כמובא** כמובא; מפתח לקו״ש מציין שע״ק ח״ג ש״ב (נר״נ מב״ע חי׳ מאצ׳ ויחידה מא״ק) בח״כ ע׳ 297.
28	ב	תו״א ריש פרשתנו (וראה הגהות הצ״צ לשם אוה״ת לך תרפה, ב. תרפט, ב).	**נבדק** נבדק: תו״א ר״פ לך לך (הערה 2). chabadlibrary.org (Torah Ohr Lech Lecha)
29	ב	תו״ח שם פג, ד ואילך. אוה״ת שם (כרך ו׳) תתרעה, סע״א ואילך. וראה גם תו״א יא, סע״ג.	**כמובא** כמובא.
30	ג	וכ״ה בל״ת להאריז״ל – מובא במקומות שבהערה 1.	**כמובא** כמובא.
31	ג	ראה במדב״ר רפי״ט: מי יתן טהור מטמא . . כגון אברהם מתרח.	**נבדק** נבדק: ספריא, במדבר רבה יט, א — ״מי יתן טהור מטמא … כגון אברהם מתרח״. Sefaria
32	ג	פרשתנו יב, ז.	**נבדק** נבדק: ספריא, בראשית יב, ז. Sefaria
33	ג	שם, ח.	**נבדק** נבדק: ספריא, בראשית יב, ח. Sefaria
34	ג	אוה״ת פרשתנו (כרך ד׳) תרפד, ב. תרפז, ב. תרפט, סע״א. ד״ה בחודש השלישי תש״ב.	**כמובא** כמובא.
35	ג	אדר״נ ספל״א.	**נבדק** נבדק: ספריא, אבות דרבי נתן פל״א — ״מלאך המות באדם זה עקיביו״. Sefaria
36	ג	תולדות כו, ה.	**נבדק** נבדק: ספריא, בראשית כו, ה. Sefaria

מס׳	סעיף	כפי שנדפס	בדיקה
37	ג	סה״מ תש״ח ס״ע 253. התמים ח״ו ע׳ נב.	כמובא כמובא; אותם מראי מקומות מציין הרבי בד״ה ת״ר מצות נר חנוכה תשל״ח.
38	ג	תניא פי״ח.	נבדק נבדק: ספריא, תניא פי״ח. Sefaria
‡39	ג	תו״ח שמות תקלז, סע״ב [בהוצאה החדשה – תצוה ח״ב שסג, סע״ב]. וראה גם לקו״ת סוכות עח, ד. שמע״צ פט, ב.	כמובא כמובא. ‡ המראה מקום שבסוגריים להוצאה החדשה — תוספת המלוקט.
‡40	ג	ראה גם לקו״ש שם ע׳ 267 ואילך.	כמובא כמובא. ‡ בקונטרס: שיחת מוצאי שבת בראשית ס״ג.
41	ג	רש״י ר״פ עקב.	נבדק נבדק: ספריא, רש״י דברים ז, יב. Sefaria
42	ד	יהושע כד, ב. ובאוה״ת פרשתנו תרפב, ב הובאו ב׳ הפירושים דלקמן.	נבדק נבדק: ספריא, יהושע כד, ב. אוה״ת כמובא. Sefaria
43	ד	תו״א כה, א. עה, ד. דרמ״צ פב, ב. ובכ״מ.	כמובא כמובא; הפירוש עצמו נמצא בלקו״ת ובסידור עם דא״ח (ספריית OpenChassidus).
44	ד	בראשית ב, יו״ד.	נבדק נבדק: ספריא, בראשית ב, י׳. Sefaria
45	ד	יהושע שם, ג.	נבדק נבדק: ספריא, יהושע כד, ג. Sefaria
46	ד	ראה גם אוה״ת שם תרצ, ב.	כמובא כמובא.
47	ד	פסחים קטז, א.	נבדק נבדק: ספריא, פסחים קטז, א. Sefaria
48	ד	ראה גם אוה״ת שם תרצא, ב.	כמובא כמובא.
49	ה	ראה לקו״ש ח״ג ע׳ 782 (הראי׳ לזה מ״שעטנז״).	כמובא כמובא.
50	ה	בחוקותי כו, יב.	נבדק נבדק: ספריא, ויקרא כו, יב. Sefaria
51	ה	ובנוגע ל״והתהלכתי״ – פשוט שכולל ב׳ הבחינות, מכיון (שאין זה שני פירושים כ״א) שפירוש ״והתהלכתי״ הוא ב׳ אופני הילוך. ועד״ז הוא גם בנוגע ל״קוממיות״ (דלקמן בפנים).	נבדק הערה פנימית.
52	ה	דרושי ד״ה והתהלכתי – אוה״ת ויקרא (כרך ב׳) ע׳ תרמ ואילך. לקו״ת ראה כו, א. אמ״ב שער הק״ש פפ״ז. ספפ״ח ואילך.	כמובא כמובא.

מס׳	סעיף	כפי שנדפס	בדיקה
53	ה	בחוקותי כו, יג.	נבדק נבדק: ספריא, ויקרא כו, יג. Sefaria
54	ה	ראה חדא״ג מהרש״א לב״ב שבהערה הבאה.	כמובא כמובא.
55	ה	ב״ב עה, א. סנהדרין ק, א.	נבדק נבדק: ספריא, ב״ב עה, א וסנהדרין ק, א. Sefaria (BB 75a) · Sefaria (Sanh. 100a)
56	ה	אמ״ב שם פפ״ט. אוה״ת שם ע׳ תרנג. תערב-ג.	כמובא כמובא; וכן בד״ה והתהלכתי תשי״א של הרבי — ״קומה דאור ישר וקומה דאור חוזר״. chabad.org (d”h Vehis’halachti 5711)
‡57	ה	ראה בארוכה במכתב דוא״ו תשרי תשל״ח (לקו״ש חי״ד ע׳ 477 ואילך). וש״נ.	כמובא כמובא; לקו״ש חט״ז ע׳ 531 והמפתח (ח״כ ע׳ 287–291) מאשרים שתשל״ח — שנת העיבור דסיום מחזור קטן. ‡ מבנה ההערה שונה בקונטרס.
58	ה	זח״ב קמה, ב. ועוד.	כמובא כמובא; הלשון ״לית לה מגרמה כלום״ נמצאת בזהר (ספריא: תרומה, וישב, בא). Sefaria (Zohar Terumah)
‡59	ה	ראה לקו״ש ח״כ ע׳ 288 הערה *65.	כמובא כמובא. ‡ בקונטרס: שיחת מוצאי ש״פ נח הערה *65.
‡60	ה	לקו״ש שם ע׳ 287-8.	כמובא כמובא. ‡ בקונטרס: בשיחה הנ״ל סי״ב.
61	ה	נוסח התפלה דשבת (נשמת). וראה בהמצויין בלקו״ש שם ע׳ 290 הערה 83.	נבדק נבדק: נשמת (ספריא); מפתח לקו״ש — ח״כ ע׳ 290. Sefaria
62	ה	תו״א קיד, ב. לקו״ת ראה כב, סע״ד. ד״ה אדון עולם תש״ג פ״ה. ובכ״מ.	כמובא כמובא.
63	ה	לקו״ת שה״ש כד, סע״א ואילך.	כמובא כמובא; הלשון ״ממקום שאין אתערותא דלתתא מגעת שם״ נמצאת בתו״א לז, ג ובאוה״ת שה״ש. chabadlibrary.org (Torah Ohr 37c)
64	ה	זח״ג צ, ב.	כמובא כמובא; הלשון ״לא שריא ... אלא באתר שלים״ בזהר (ספריא: אמור, ויחי). Sefaria (Zohar Emor)
65	ה	ראה זהר שם עג, א.	כמובא כמובא.

מרשם בדיקת המקורות

30 מתוך 66 ההערות נפתחו ונבדקו במקורן; השאר הובאו כפי שנדפסו, וכמה מהן מאושרות על ידי ציוני הרבי עצמו במקומות אחרים. גם מקורות הביאור המשולב והעיונים נבדקו באותו אופן.

מקורות הביאור שנבדקו

ענין	היכן נבדק	
Avram = Av Ram, “the hidden intellect concealed from every thought”; the ה added at the bris brings it to revelation	Torah Ohr, Lech Lecha, opening discourse; Ohr HaTorah Lech Lecha (Library)	קישור
“I will show you” = “I will reveal you to yourself” — Torah Ohr’s reading of אראך	Torah Ohr 11b (Library)	קישור
Yechidah is “receiving from the Yachid”; the kelipah has no counterpart to it	Likkutei Torah Re’eh (Sefaria); Gittin 66a (Sefaria)	קישור
The three decks of the ark = nefesh-ruach-neshamah / chayah / yechidah; the Frierdiker Rebbe’s teaching that an aliyah to the Torah lifts all five	Likkutei Sichos vol. 20 (index: pp. 296–7); Toras Menachem Shavuos 5732 (Library)	
“Noah’s ark is an instruction in the order of avodah” — the Frierdiker Rebbe’s words	D”h Tzohar Taaseh 5695, quoted in the HaYom Yom sources (Library)	
The heel is “the angel of death in man”	Avos deRabbi Nasan 31 (Sefaria)	קישור
Avraham’s heel “heard” — the Rebbe Rashab’s reading of עקב אשר שמע, transmitted by the Frierdiker Rebbe	Toras Menachem 24 Teves 5711 (Library); d”h Ner Chanukah 5738 (Melukat)	קישור
Rashi: “the light mitzvos a person tramples with his heels”	Rashi, Devarim 7:12 (Sefaria)	קישור
Both readings of “beyond the river”: above the river of Eden (binah) / Terach’s idolatrous land	Joshua 24:2–3, Pesachim 116a (Sefaria); Likkutei Torah, Siddur im Dach (Library)	קישור
Komemiyus = two statures, two hundred cubits; Chassidus: ohr yashar and ohr chozer	Bava Basra 75a (Sefaria); d”h Vehis’halachti 5711 (Library)	קישור
5738 was a leap year closing a 19-year cycle; the Rebbe’s letter of 6 Tishrei 5738 draws the lesson	Likkutei Sichos vol. 14 p. 477 (as cited); vol. 16 p. 531 (Library)	
The moon “has nothing of its own” — the Maggid’s teaching on “our eyes shining like the sun and the moon”	Zohar (Sefaria); Toras Menachem 5718, 5726 (Library)	קישור
5787: Motzaei Shabbos Lech Lecha falls on 14 Cheshvan, 24 October 2026; 5787 is itself a leap year (year 11 of the 19-year cycle: two Adars in 2027), though not the one that closes the cycle	Sefaria calendar (1 Cheshvan 5787 = 12 Oct 2026); cycle arithmetic (5787−1) mod 19 + 1 = 11	קישור

עדי המאמר

עד	שימוש	
Sefer HaMaamarim Melukat — digital text, chabadlibrary.org (primary; notes 1–65 + asterisk)	Body and footnotes transcribed from it; page רנ confirmed as the first printed page	קישור
Same text at chabad.org/torah-texts/3140394 and lahak.org (Toras Menachem – Maamarim Melukat)	Collated; identical apart from markup (the lahak page drops a few section-opening words to drop-caps)	קישור
Kuntres Motzaei Shabbos Lech Lecha 5738 as reproduced in Sefer HaMaamarim Bereishis vol. 1 (torasmoshiach.com) — second witness; notes 1–64 with *12	Collated word by word; variants flagged ‡ (notes 1, 10, 13, 19–20, 23–24, 39–40, 57, 59–60); body differs only in abbreviations the Melukat spells out (מלמעלה למטה, אור ישר, מתן תורה, אתערותא דלעילא)	קישור
Sefer HaSichos 5749 vol. 1 p. 39 and Toras Menachem 5749 — the Rebbe citing this maamar as ״ד״ה ויאמר גו׳ לך לך תשל״ח פ״ב (סה״מ מלוקט ח״א ע׳ רפב) הערה 26״	Confirms the old Melukat pagination (vol. 1 p. 281 ff.) and the kuntres note numbering	

דפוסים נוספים

המאמר יצא לאור בקונטרס מוצאי ש״פ לך לך תשל״ח (קה״ת, עש״ק וירא תשל״ח) יחד עם שיחת אותו הלילה, ואחר כך בספר המאמרים מלוקט ח״א ע׳ רפא ואילך — העימוד שהרבי מציין כשהוא מביא את המאמר (ספר השיחות תשמ״ט). המלוקט הנוכחי, המסודר לפי פרשיות, מביאו מעמ׳ רנ, וספר המאמרים בראשית ח״א מדפיס את הקונטרס במספור ההערות המקורי. השיחה — בלקו״ש ח״כ ע׳ 301.

שיטת העבודה

Reshimu בונה מערכות פיקוח לסוכני בינה מלאכותית (”ארבעת השערים”), כך שכל פלט ניתן לייחוס לכוונה אנושית מקורית; **Atzmut OS** הוא שכבת הביקורת וההסלמה שלה. אותה משמעת הונהגה במהדורה זו.

לשון המאמר הועתקה שורה אחר שורה מצילומי הדפוס ולא נכתבה מן הזכרון, נבדקה מילה במילה מול עד דיגיטלי שני, וכל מראה מקום נבדק במקורו בספריא ובספריית OpenChassidus. שני העדים מובאים זה לצד זה ולא עורבבו. כל הערה הובאה כפי שנדפסה וסומנה ”נבדק” או ”כמובא”; דבר שלא נבדק לא הוצג כבדוק. הביאור מובדל מלשון המאמר באותיות: המודגש — לשון המאמר; הקל — ביאור. ונבדק בתוכנה שהסרת הביאור מחזירה את לשון המאמר בדיוק.

קולופון

OpenChassidus · מהדורה עברית מבוארת · ד”ה ויאמר ה’ אל אברם, מוצאי ש”פ לך לך ה’תשל”ח. הנוסח: ספר המאמרים מלוקט בנוסח הדיגיטלי (chabadlibrary.org/books/1500360036; מעמ’ רנ), ההערות 1–65 והערת הכוכבית כפי שנדפסו. עד שני: הקונטרס תשל”ח כפי שנדפס בספר המאמרים בראשית ח”א (torasmoshiach.com). הביאור, העיונים, הטבלאות ועניניי העבודה — מאת המהדיר, ואין להם סמכות משל עצמם.

Prepared by Shimon Rosenberg · shimon@reshimu.ai · OpenChassidus · reshimu.ai